

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side 2
Vestergård og Dansk And.	side 3
Landting - den glemte herregård	side 4
Egholm - den gemte, glemte og genrejste herregård	side 8
Det store skel 1914	side 11
Baron Oluf Rosenkrantz til Egholm	side 13
Nyt fra kredsene	side 15
Gården på væggen - udstilling	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

August-september 2013

Nr. 425 - 69. årgang

*Martin Daasbjerg producerer årligt 135.000 økologiske ænder
på slægtsgården Vestergård ved Handbjerg nær Holstebro*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Forretningsfører:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Chefkonsulent
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Fulbyvej 15, 4180 Sorø
tlf.: 57 86 53 00
mmf@gefion.nu

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtøst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel - tlf. 75 28 73 21
p.mouritsen@sikmail.dk

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3, 5610 Assens
tlf. 64 71 23 60
kj@osterbygaard.dk
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen

»Maglehøjgård«, Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
jbj@gefion.nu
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
mogens.frigaard@dlgtele.dk
(Formand: Bornholmkreds)

Karen Andersen,

»Baungård«, Vollerupvej 70, 4400 Kalundborg
tlf. 59 50 20 13
ok@dlgpost.dk
(Formand: Vestsjællandskreds)

Knud Pedersen

Kildemosegård
Egeskovvej 18, 4700 Næstved
tlf. 55 44 51 17
kgkildemosegaard@privat.dk
(Formand: Sjælland Syd.)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrup - tlf. 54 45 46 25
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Jens M. Knudsen

Kalmargårdparken 1,
Mårstrup
6100 Haderslev
tlf.: 74 57 51 65
jens@kalmargaard.dk
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh

Majbølvej 17,
6470 Sydals.
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13,
Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 21 42 13 83
tarpgaard@ofir.dk
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul

Jærggården
Høllundvej 6,
Høllund,
7100 Vejle.
Tlf. 75 86 54 93.
svend-juul@hotmail.com
(Formand: Vejle kreds)

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn,
8500 Grenå,
tlf. 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Gunhild Olesen Møller,

»Bronzehave«, Strædet 38,
7990 Øster Assels.
Mobil 23 32 92 10.
(Formand: Midtjysk kreds)

Niels Holger Fisker,

"Mosegården"
Nøragervej 3,
Gelstrup
9240 Nibe.
Tlf.: 98 35 13 39
(Formand: Himmerlandskreds)

Niels Ole Volhøj

"Volhøj"
Bettevej 38,
V. Tversted,
9881 Bindslev
tlf. 40 89 74 92
enovolhøj@mail.dk
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Vi er kommet godt gennem høsten, og om ikke høsten var rekordagtig, så gav den et pænt udbytte og så var den nem, og vi blev sparet for mange tørreudgifter. Det glæder selvfølgelig os landmænd, men det bør glæde hele samfundet for selvom der efterhånden er få beskæftigede i det primære landbrug, så har landbruget i følgeindustrier og samarbejdspartnere stor betydning. Et godt høstudbytte gavner ikke alene landbruget, men hele samfundet lukrerer på landbrugsproduktionen, og vi er om noget valutaskabende

Det der ellers har trukket overskrifter var slagteriarbejdernes forkastelse af deres egne tillidsmænds forslag om, at de skulle "engagere" sig i svineproduktion.

Der er svin nok i Danmark, men mange smågrise eksporteres til hele Europa og mange svin slagtes i Tyskland.

Hvis slagterierne ville afregne en både rimelig og stabil pris ville svinene blive i Danmark til de er forædlede. Vi er mange der har svinestalde stående, hvor der kan sættes produktion i gang med dags varsel

Det er bestyrelsen og direktionen der har løsningen til, at de danske slagterier har tilstrækkelige slagtninger.

Peder Mouritsen.

Årsmødet 2014 afholdes på Tylstrup Kro i Vendsyssel i dagene 31. maj og 1. juni.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær:
Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv
Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet,
når man til billetsalget i porten oplyser,
at man kun skal på arkivet.

Arkivarer:

Else Skovbo Jensen,
Kløvervej 5,
8850 Bjerringbro. Tlf.: 86 68 40 47.

Inge Nissen
Tåsingegade 22 st. tv.,
8200 Århus N.
Tlf. 86 10 43 31 / 23 74 10 37.

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Bøgeparken 25 B
4241 Vemmelev
Tlf. 24 93 34 12
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 426 udkommer omkring
den 20. oktober 2013.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup AIS
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Vestergård og Dansk And

Vestergård i Handbjerg sogn mellem Vinderup og Struer tilhører Martin Daasbjerg, der foruden sit landbrug er direktør for selskabet Dansk And.

I 1918 købte Martin Daasbjergs farfar, Morten Daasbjerg Vestergård. Han kom fra gården Daasbjerg i Fly, og havde taget fødegårdens navn. Han var gift med Anne Marie Andersdatter, der også kom fra Fly.

Gården var den gang på 22 ha. Morten Daasbjerg gennemførte en total dræning af sin jord. Al gravearbejdet udførte han med håndkraft bistået af sønnen Peter. I 1937 var projektet gennemført, og drænene holder endnu. Den jord, der ligger længst mod syd, var før dræningen den ringeste, men efter jordforbedringen er den gårdens bedste mark.

Han etablerede svineavlscenter og var en flittig udstiller på det lokale dyrskue, hvilket en gedigen samling af sølvtøj vidner om. Han dyrkede sukkerroer, som blev sejlet til fabrik i Sverige.

I ægteskabet var 5 børn, og i 1954 overtog sønnen Peter Daasbjerg gården, han var gift med Martha. Peter Daasbjerg fortsatte med svineavlscenteret og Martha syede for en fabrik i Herning.

Den 1. februar 1975 overtog Martin Daasbjerg Vestergård. Han var på det tidspunkt uddannet i ØK's eksportafdeling og var udset til en stilling i Mexico. Men i København havde han truffet Birthe, der var fra Vendsyssel, og de havde andre planer, for Peter Daasbjerg var meget syg, så Martin skulle overtage gården. Han blev ansat som regnskabschef på Vinderup fjerkræslagteri.

Birthe Daasbjerg er økonoma på Holstebro Centralsygehus, og naturligvis stærkt involveret i udviklingen af ny produkter i Dansk And.

Svineavlscentret var ophørt, så Martin Daasbjerg begyndte med fjerkræ, først og fremmest produktion af kyllinger.

I 2002 gik han i gang med produktion af ænder, og i 2006 skabte han selskabet Dansk And.

Ænderne

Om produktionen fortæller Martin Daasbjerg: "I sortimentet fra Dansk And finder du både en landand og en fritgående økologisk and, - begge er af Pekingandracen.

Ænderne opdrættes hos Dansk And, som er en familieejet virksomhed, som har eksisteret siden 2006. I 2008 blev der produceret 1.000.000 ænder, fordelt med ca. 950.000 konventionelle og 57.000 økologiske. Ænderne bliver opdrættet i Danmark og slagtet i Tyskland, da der i Danmark ikke længere findes et slagteri, som kan varetage processen.

De første 8 dage er ens - hvad enten man er landand eller økologiske fritgående and. Når ællingerne er klækket bliver de leveret hos landmanden og sat ind i starthuset, hvor temperaturen er 34 grader, der er strøelse, friskt vand og andestartfoder. Dunene vokser ud og allerede efter 8 dage, kan ællingerne undvære den kunstige varme.

Ællingerne har god plads, hos Dansk And er belægningen på godt halvdelen af det maksimale.

Landænderne fortsætter nu deres liv i indendørs voksefaciliteter, som er velventilerede bygninger, hvor ænderne fodres op. De fritgående økologiske ænder får nu mulighed for at komme ud, hvor de kan snadre vand og bevæge sig frit omkring. Begge slags ænder slægtes efter 8 eller 14 uger."

Nu produceret der årligt 145.000 ænder på Vestergård, og de er alle økologiske. Der er 3 konventionelle producenter, der har ænder på fem farme. De økologiske ænder har mere plads og de behandles mere skånsomt, når de skal indfanges, for da er det ren håndkraft.

Når ænderne er slagtet bliver de enten solgt som en hel anden, eller parteret, så man kan købe andebryst og andelår i forretningerne, men selskabet Dansk And har også aftaler med et firma, der laver andepate, andepølser, andespegepølser og mange flere delikatesser.

Slægtsgårdsbladets udsendte har pligtskyldigt prøvesmag alle mulighederne, og kan ikke finde ud af om han er begejstret eller henrykt.

Drift

Til Vestergård hører nu 45 ha. Endvidere har Martin Daasbjerg forpagtet 150 ha, herunder den gård, som omfatter resterne af den gamle sædegård Landting. Af arealet er 60 ha indrette til andefolde. Disse marker er omgivet med forsvarligt hegn, så ænderne kan føle sig trygge. De folde, som ikke er i brug til ænder, sås til med korn og høstes.

Martin Daasbjerg

Landmanden og forretningsmanden Martin Daasbjerg han også haft en politisk karriere. Det begyndte i Vinderup kommunalbestyrelse og den sidste af periode var efter strukturreformen i den nye Holstebro kommune. Det blev til 3½ periode for Venstre. Når han valgte at forlade det politiske arbejde og engagere sig i lokalsamfundet med bl. a. Handbjerg Marina, så var det fordi han følte, at han spildte sin tid. Han vil se resultater, og det er der for lidt af i politik.

Martin Daasbjerg er også igangsat. Han er formand for Handbjerg Marina, der er under opførelse. Når man lejer en plads til sin båd kan man samtidig træffe aftale med marinaen om, at selskabet sørger for, at båden kommer på land og bliver gjort klar for vinter. Om foråret kan selskabet aflevere en båd, der er velplejet og klar til brug. Det gør det nemmere for folk, som gerne vil sejle, men som ikke har så megen fritid, men også folk som bor i f. eks. Hamburg, kan havde båden liggende i Handbjerg, og så behøver de ikke bekymre sig for den, når de ikke just er ude med den.

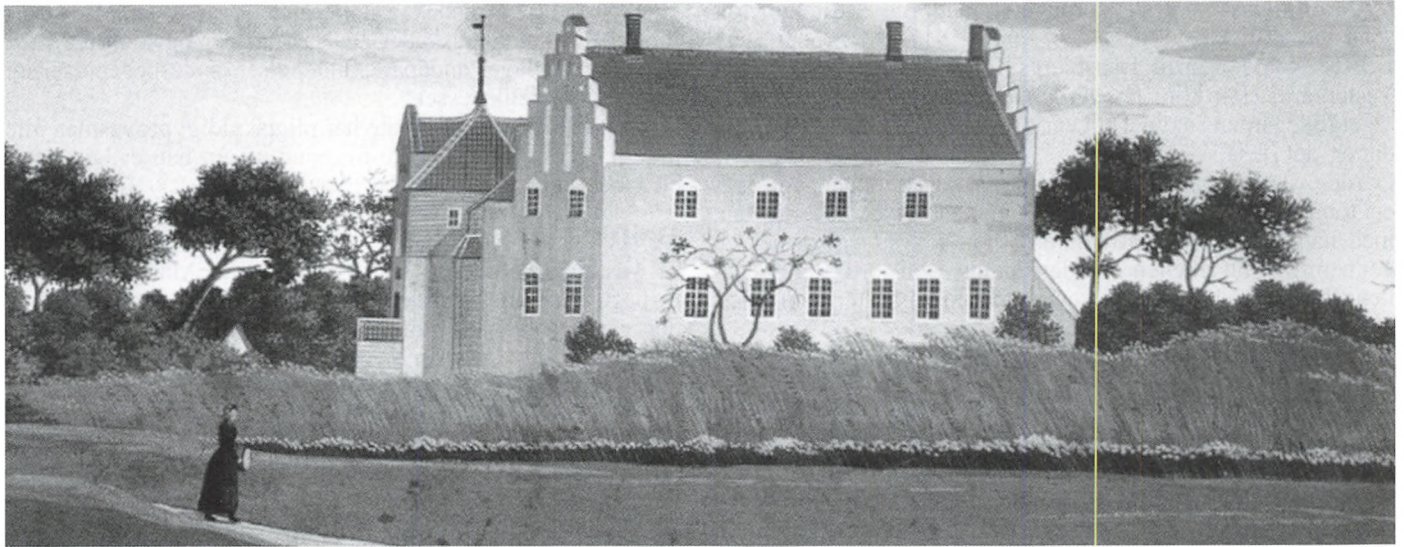
Martin Daasbjerg er formand for Vinderup Turistforening, og står for Limfjordsfortællinger. Limfjordsfortællingen smag på limfjordslandet tager udgangspunkt enten på Landting eller den nybyggede marina, og afsluttes på Vestergård, også busture arrangeres sommeren igennem, og så fortælles der om egnen og det der passerer. Her udfolder Martin Daasbjerg sin enorme viden om egnen og dens historie.

Ikke mindst har den gamle og nu nedlagte herregård Landting en meget stor plads i hans bevidsthed, og han arbejder på en bog om det gamle herresæde. Manuskriptet indeholder mange oplysninger om Landting og dens ejere især tilbage i 1300- og 1400-tallet, som ikke er tilgængelige andre steder.

Martin Daasbjerg, direktør for selskabet Dansk And og ejer af slægtsgården Vestergård ved Handbjerg nær Holstebro.

Landting – den glemte herregård

Landting slot. Opført i 1640'erne og nedrevet i 1855.

Landting ligger i Ejsing sogn ved Vinderup. Gården er i dag en almindelig gård, hvis jorder er forpagtet af Martin Daasbjerg, Vestergård i Handbjerg sogn, som også har en del af sin produktion af Dansk And her. Martin Daasbjerg har lagt et meget stort arbejde i at udforske Landtings historie.

Martin Daasbjergs fortælling om ejerne af Landting er et meget omfattende arbejde, så her bringes han korte udgave: Før 1200 kendes Tyge Kabbi og Fru Ide, og omkring år 1200 kendes Asser Tygesen. I 1273 afstår Anæ (Henrik Møntmesters enke) Langatind til Tyge, Ribes bisp. I 1329 nævnes ridder Albert Andersen (søn af Albert af Eberstein) til sønnen Henrik Albertsen. 1377 til datteren Karen Henriksdatter gift med Åge Hethesen (Hedisen) Puder, der var underskriver på Kong Olufs håndfæstning. Datter Karine (Karen) af Langthjind blev i 1422 gift med Jens Eriksen af slægten Banner.

I 1438 nævnes Niels Eriksen af slægten Gyldenstjerne, søn af Erik Nielsen til Tim og lensmand på Riberhus og fru Mette. Niels Eriksen er medlem af Danmarks riges Råd, ridder, i 1443 kongens hovmester 1456, i England 1446, og Sverige 1450 omkring forenet Norden, 1460 ved Kristian I, skriver de berygtede Ribe artikler. Død 1484.

Datter Inger og Niels Timmesen Rosenkrantz, gift 1470. Han død 1484 eller 1485 og hun død 1525.

17.3 1472 sønnen Axel Nielsen Rosenkrantz gift 1504 med Berethe Knobs fra Gyllebo i Skåne. Han arver fra mor Landting og Rydhave, fra far Steensballegård og fra Berethe kommer gods i Skåne.

Bygger borgen i 1530 til 1532. Skipper Anders (Skipper Clements mand) angriber Landting i 1534. Af deres 3 sønner får Axel Glimminge, Folmer Steensballegård og Erik Axelsen Rosenkrantz Landtind.

Erik Axelsen Rosenkrantz (død marts 1591) var gift med Margrethe Ulfstand, der dør i 1582. Hun medbringer Glimminge og Ørup. Erik er 1557-60 lensmand i Silkeborg. I 7-års krigen, lånte bl.a. 10.000 daler til kongen, bliver såret i slaget ved Svarteå. 2. gang gift med Maren Juul datter af Iver Juul til Stubbergård.

Maren Juul overdrager Landtind til sin søn Axel Rosenkrantz sammen med Glimminge m.fl. Axel kaldes Skånes rigeste mand. I 1614 får Holger Rosenkrantz Landting overdraget af Axel, der har nok i sine skånske godser.

Holger Rosenkrantz kaldet "Den rige Holger" var født 1586, tjente i Mouritzes garde i Nederlandene i 8 år, kaldes hjem i 1611 ved Kalmarkrigens udbrud. Kaptajn og vinder hæder. Lensmand. Gift med Lene Gyldenstjerne datter af Mogens Gyldenstjerne og Helle Ulfeldt. Død 1541, Derefter gift med Karen Krabbe enke efter Johan Friis til Ørslevkloster. Er overmodig og hensynsløs, død 31.7.1647. Ejede 4000 tdr. hartkorn. Landtind, Glimminge, Vemmetofte, Skjoldemose, Brangstrup, Løjtved, og Egholm.

Mogens Rosenkrantz får i 1622 Landtind efter sin fader Holger, gifter sig 24.8.1651 med jomfru Sofie Bille, datter af Rigets marsk Anders Bille. Opfører Landting Slot 1644. Befalingsmand over Lundenæs Amt 1660. Mogens Rosenkrantz dør 17.5.1695.

Fra 1699 boede Axel Rosenkrantz på Landting med Karen Reedtz, datter af kansler Peder Reedtz, køber Spøttrup 1702 og flytter dertil. Overdrager i 1705 Landting til broderen Anders Rosenkrantz, der var kammerjunker og mest boede på Tirsbæk, udforpagter derfor i 1705 Landting til Jørgen Christian Grøn. Ved giftermål bliver han også ejer af Tirsbæk ved Vejle og Søby på Fyn, ligeledes Kjærgårdsholm. Han dør på Tirsbæk 1742 88 år gammel.

6. 5. 1712 optages tingsvidner på at østre længe på Landting brænder afvigte julenat ved midnatstid.

Fik 7 børn, kun to bliver voksne, nemlig Holger, der bliver opdraget hos farbroren på Glimminge, fra denne stammer den svenske familie Rosenkrantz og Kirsten Rosenkrantz, som vies til Niels de Linde den 23.8. 1718. Niels Linde overdrages også Tirsbæk efter svigerfars død. Han havde det dårligt økonomisk. Landting overdrages efter auktion til Niels de Linde. Niels de Linde ejer desuden Møltrup og Kjærgårdsholm, samt det lille Tanderup. De vælger at bo på Kjærgårdsholm, som Niels de Linde bygger vældigt op med dobbelt ladegård og hovedbygning forsynet med voldgrave og dobbelt vindebro. Da han arver Williamsborg efter sin svigerfader ejer han således 5 hovedgårde, der alle

blev meget velholdte. Han dør 23.5.1735, svagelig efter mange års sygdom.

Christen de Linde søn af Niels, giver ægteskabsløfte i unge år til Maren Loss. Christen bortforpagter Landting til Morten Nielsen Hemmer, der kommer til at virke som forpagter hele sit liv på Landting. Christen dør 1756 36 år gammel. Og Landting sælges af Maren Loss's elsker Jørgen Hvass til Niels Pedersen Lillelund. Denne kan ikke samarbejde med Morten Nielsen Hemmer, der har fat i den lange ende ved hjælp af sin kontrakt. Lillelund flytter ind på Nygård. Hemmer dør 1763.

Lillelund dør 1768, hvorefter hans hustru Mariane Bernstorff ægter sin kusk, Peder Hansen. Han bliver bønderne en meget streng herre.

År 1800 sælges Landting på auktion til Ulrich von Schmidten, en af tidens store godsslagtere. Året efter køber Niels Tidemann Hansen hovedparcellen. Han var søn af Peder Hansen (kusken).

1815 overtager Claudius Hansen Windfeldt.

Jørgen Bang Windfeldt, søn af Claudius Windfeldt, får skøde 1854. Han gennemfører i 1860 bygningen af den hovedbygning, som vi kender i dag. Jørgen blev gift med Jensine Ebbensgård født 26. 4. 1827 på Pallisbjerg. Jørgen dør 3.1.1866, enken driver gården videre med hjælp af sønnen Claus og handelsmæssigt hjælp af Jens Mårbjerg fra Åle.

Claus Hansen Windfeldt får skøde i 1881 og gifter sig med Augusta Marie Henriette Pedersen (født 28. 6. 1868 og død 11. 7. 1922). Claus var god ved sine dyr, ingen fremragende landmand og kunne ikke forliges med prisudviklingen. I 1907 overdrages Landting til et konsortium, der i årene 1909-10 udstykker til husmandsbrug.

Efter Windfeldts salg af Landting købte han Vinderup Hotel sammen Jenny født Gramstrup død i 1933. Begravet

i Vinderup, hvorimod de tidligere nævnte Windfeldter er begravede i Ejsing.

Iver Jensen Tang og hustru Karen Jensen, køber Landting i 1917. De bor på Rydhave. Han er mejeribestyrer og hun mejerske. Iver dør 1919.

Enkefru Tang sælger Landting til ejendomshandler Overgård, der sælger til Stevedore S. Andersen.

I 1924 købte sagfører Bech, Randers på tvangsauktion, og han sælger den straks til forpagter Lange, som ved mageskifte overdrog den til N.P. Petersen, Lanmosegård ved Bagsværd. Udbygningerne brændte i 1926.

9. 12. 1933 auktionsskøde til Christian Peder Ubbesen.

4. 11. 1938 tvangsauktion er afholdt.

9. 11. 1940 fogedudlægsskøde til Hans Knudsen.

6. 12. 1940 skøde til Anton Nielsen.

17. 1. 1941 skøde til S.A. Preetzmann.

23. 12. 1943 skøde til enke Ragnhild Karen Elga Preetzmann.

29. 6. 1946 meddelelse om afholdt tvangsauktion.

31. 1. 1947 fogedudlægsskøde til Peder Iversen, Harald Nautrup, Peder Nautrup og Søren Nautrup.

22. 1. 1947 skøde til Carl Otto Hansen

30. 1. 1947 skøde til Carl Einer Christiansen

15. 8. 1947 skøde til Flemming Grüner

8. 6. 1948 skøde til Frederik Hansen.

23. 3. 1949 auktionsskøde til Iver Lundgård, Th. Sørensen, og P.A. Bregendahl.

22. 11. 1949 skøde til Anders Mølgård Nielsen og Mads Bach Sørensen.

15. 5. 1952 skøde fra Mads Bach Sørensen på dennes anpart til Anders Mølgård Nielsen, der derefter bliver enejer.

29. 8. 1967 skøde til Frode Brochmann.

9. 3. 1982 auktionsskøde til Karl V. Stampe

12. 9. og 22. 2. 1988 afslag fra direktoratet for Michael Stampe til erhvervelse af ejendommen.

10.1.1990 skøde til Ib Guldbæk.

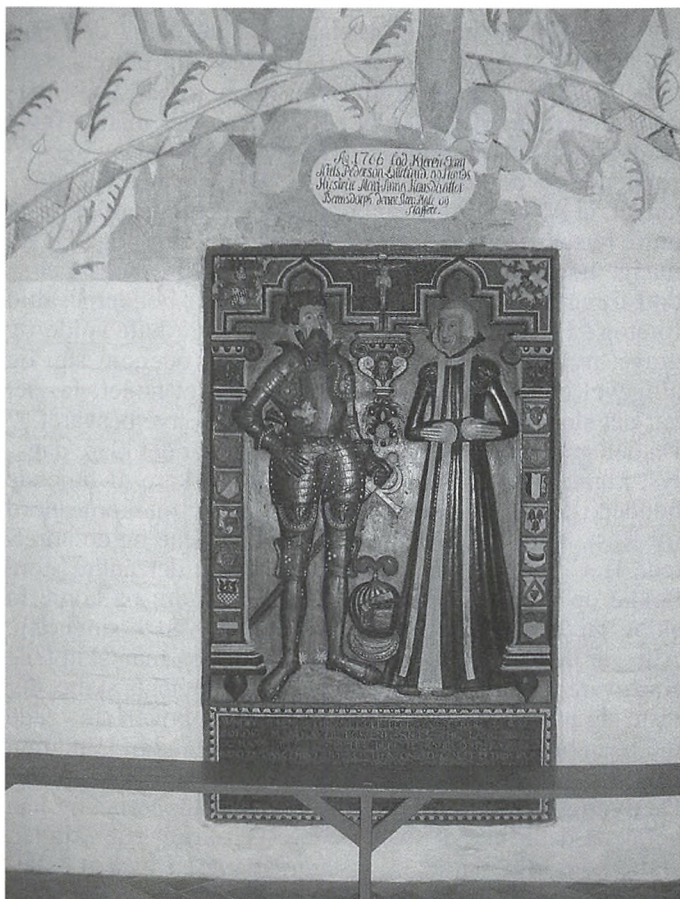
6. 8. 1996 Vagn Villesen, ekviperingshandler.

Martin Daasbjerg fortæller videre: Vor historie tager udgangspunkt i Landting, Longathind, eller i 1500 tallets skrivemåde Langtind. Alle skrivemåder referer til oldtidens lange tand, tårnet der reddede befolkningen i trange tider. Langtings ubestridte helt store heltepar er Axel Nielsen Rosenkrantz og hans Hustrue Berete Knobsdatter.

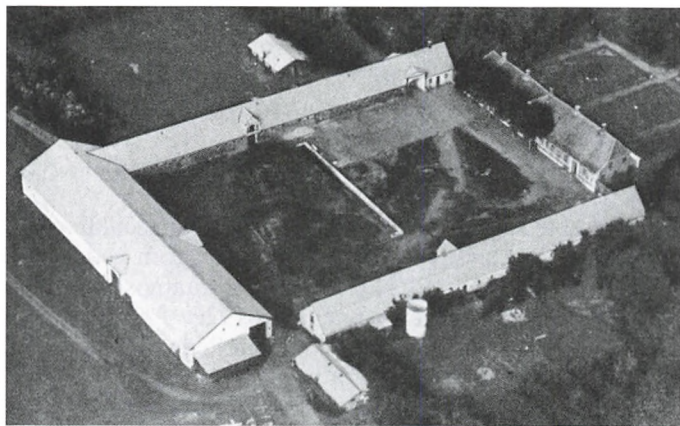
Stormen på Landting

I en beretning, der gives os et indblik i den tid, står følgende: "Vist er det, at gården er bygget af en Rosenkrantz, hvis våben udhugget i en blå sten uden navn og årstal er opsat i muren over den hvælvede port til borggården i tårnet, hvis spir siges at være nedskudt af skipper Clement, der i forrige tider skal have besejlet Limfjorden med sin fartøjer, ofte læderet de på begge sider beliggende herregårde, men til vederlag blev da ved kanonerne fra Landting tårn så tilstrækkelig hilset, at han ilde måtte retirere sig sejlø. Om sådanne overfald, beretter arkivar P. K. Hofmansen om stormen på Landting i efteråret 1534, da Skippe Clement med sine skibe var løbet ind i Limfjorden og havde indtaget Ålborg, flokkedes bønderne om ham med tændte fakler parat til at svide herregårdene af over hovedet på de forhadte adelsfolk. Nathimlen over Vendsyssel og Himmerland farvedes rødgul af brandskåret fra de mange steder, hvor bønderne røg "ræve" ud. Og bevægelsen bredte sig hurtigt mod syd og vest.

I de dage boede Aksel Rosenkrantz på Landting. Han var en formuende mand og en flot fyr at skue, når han i sit

Axel Rosenkrantz og Berete Knobs imponerende gravsten i Ejsing kirke.

Landtning omkring 1930.

jernpanser med klirrende stjernesporer og hånden hvilende på det drabelige slagsværd steg til hest i Landtings borggård. Bag fruertenens små, bulede, grønligt skinnende ruder tittede hans frue Berethes smalle fruentimmeransigt frem over den hvide Dyvekekrave, og en hvid, fin hånd med pibe ved håndledet og rigt besat med ringe vinkede gennem trækruden farvel til sin bortdragende husbond, idet han red ud ad den hvælvede borgport. Aksel Rosenkrantz red næsten ud hver dag i denne urolige tid for at spørge nyt hos sine naboer, de omboende adelsmænd. Vel havde han just nedrevet det oprindelige gamle Landtning og atter opført borgen i en ny og forbedret udgave omkring det gamle tårn ved hovedfløjen, så han var ikke særlig bange for Clements ankomst, da de langt over alen tykke mure skulle holde til både det første og andet stormløb, hvis det skulle lykkes bønderne at trænge over de dybe grave og sumpede kærstrækninger, der omgav gården, men det var alligevel bedst at være underrettet i tide, så kunne man være endnu mere forberedt på at give brandstifterne en varm modtagelse, når de hujende og skrigende kom med forke og leer, højt løftet over de vilde og skæggede ansigter for at forrette deres ødelæggelsesværk. Og netop for at forsikke sig oplysninger var Aksel Rosenkrantz snart på vej til Volstrup hos Danmarks Riges Råd Mogens Munck, snart på Bustrup, hvor landets marsk, Tyge Krabbe, residerede, og Kås, hvor ingen af de herrer, henholdsvis Erik Krabbe og Jens Hvass, var hjemme for tiden. Des mere kunne Aksel Rosenkrantz få at vide på Volstrup, hvor Mogens Munck for kort tid siden var kommet hjem for at værne sin rede, og han fortalte hvad han havde hørt og set om de stolte stamsæder Nørlund, Tjele, Vinge og Lynderupgård og flere gamle borge, som han selv på frastand havde set gå op i flammer, og endelig om det nærliggende Stubbe Kloster, som vel ikke var bleven afbrændt, men dog "røvet og plustret" ikke mindre end 3 gange i løbet af kort tid.

Den eftermiddag fru Berethe fra Landtings borgvindue så smukt havde viftet farvel til sin bortdragende gemal, gjaldt denne ridetur dog ikke Volstrup. Tidligt på formiddagen havde nemlig ridende bud fra Viborgbispens foged Jens Lavesen på Spøttrup bragt melding om, at store skarer af bondehæren under ledelse af Skipper Thomas, en fribytter, som havde fulgt Skipper Clement på hans færd til søs, var nået ind i Salling og huserede slemt på Jebjergeggen, samtidig med at de ophidsede egnens bønder til at sluttet sig til dem. Derfor red Aksel Rosenkrantz denne dag nordpå. Han havde til hensigt at ride over til Kås, hvor Jens Hvass skulle være kommet hjem, efter på sin vej fra Viborg at have prøvet på at tale de ophidsede bondeskarer fra Fjends og Nørling, der var forsamlede omkring det flammende

Skivehus, til rette. Men Aksel Rosenkrantz nåede ikke længere end godt over rimmen ved Geddal, før et syn han så fra Hostrup banker, hurtigt fik ham til at vende sin gang og haste mod Landtning igen. En røgsky i nordøst fortalte ham tydeligere end ord, at Bustrups skæbnetime var kommen. Da han igen nåede Landtings borgport, just som efterårssolen sank i bjerge ude over Venø bugt, modtog fru Berethe ham med alle tegn på ængstelse; også hun havde set den skæbnesvangre røgsøjle, som nu tegnede sig tydeligere en før over Ejsing by og kirketårn, men hun henfaldt ikke til klynken og klagen uden nogen nytte; men hjalp derimod sin husbond med at sætte borgen i den bedst mulige forsvarsstand. Aksel Rosenkrantz fik ikke megen søvn i sin øjne den nat; så travlt optaget var han af at få alt i orden til det angreb, han nu ikke tvivlede på i nær fremtid ville blive rettet mod borgen. Nogle gamle maskiner til blidekastning blev slæbt på tårnet, og en mængde glatte sten af passende størrelse lagt til rette. Et par kartover (kanoner), som herr Aksel havde anskaffet sig, blev nøje eftersat, og krudt og kugler bragt op fra kælderen. Sluttelig mønstrede han sine huskarle og sørgede for, at vindebroen over graven blev trukket op i sit raslende kædetræk. Så mente han at han var sikret mod overgreb, navnlig da en vægter hele natten igennem vågede i tårnet, og en vagt stadig patruljerede rundt på volden. Der gik to dage hen, uden at der skete noget, og herr Aksel og fru Berethe gik derfor til sengs den tredje nat mere rolige i sindet end de to foregående, navnlig da mester Jens fra Ejsing samme eftermiddag havde været på borgen og fortalt, at bønderne nu allerede på anden dag uden noget resultat havde belejret Spøttrup. Måske drev uvejret alligevel over? Just denne nat var novemberstormen usædvanlig slem om Landtings Kamgavle. Blæsten for ind over landet fra den oprørte Venøbugt og fik vejrhanen på fløjen til at skrigte uhyggeligt i den mørke nat. Timeglasset var vel vendt for sidste gang i det døgn, da vægteren i tårnet meldte, at der var ildebrand nordpå. Med ubehagelig følelse af, at nu gjaldt det snart for alvor, kom herr Aksel ud af fjerene og entrede selv tårnet for ved eget syn at forvise sig om sagen. Ved første øjekast var han klar over, at det var Kås, der måtte afgive materiale til det natlige blus, hvis flammeskær slog uheldsvarslenende op derude i nattemørket. Det var med underlige tanker, at Aksel Rosenkrantz igen steg ned fra tårnet for at purre huskarlene op. Kunne Landtning frem for nogen af de mange borge, som allerede var sunket i grus, modstå et så dødsforagende og hadefuldt angreb, som bønderne altid foretog? Havde ikke også alle disse borge haft volde og grave, hvoraf endog nogle var dobbelte, udenom sig, og alligevel havde det alt sammen ikke nyttet noget. Ja, det var det store spørgsmål, som snart skulle blive besvaret. Da den grå dagbrækning var ved at vige for det klare dagslys, kunne man fra tårnet se den første skare af hujende bønder i fåreskindskofter drage ned over markerne nord for Råst. Vildt og truende svang de høtyvene og de udrettede leer over hovedet, og snart dukkede der andre store flokke op. Samtidig rundede en lille eskadre på nogle få skibe med takkel og tov den høje pynt ved Ejsingholm. Alle var de vrimlende fulde af krigsfolk, og man skimtede Kartoverer på dækket. Det var skipper Clements skibe, der viste sig på skuepladsen og med skum for boven stævnedes ind i den bugt, som hin tid gik omtrent helt ind til Landtning. I en fart havde herr Aksel fået alle sine mænd på plads. De dygtigste blev udtaget til at betjene kanonerne, og han befalede dem ikke at spare på hverken krudt eller kugler, andre kom til bliderne, og resten måtte nøjes med at betjene de gamle armbrøster. Alt var parat til at give bønderne og de fremmede krigere en varm modtagelse, og de fik den.

Hujende og bandende standsede bønderne foran Landtings voldgrav, og en høj skikkelse, hvem Aksel Rosenkrantz ganske rigtigt antog for Skipper Thomas, råbte over og krævede med brøsig røst at få vindebroen nedlagt. Da dette forlangende kun blev besvaret med en salve pile og kugler, som rigtignok ikke gjorde megen skade; men dog jog dem skrækslagne tilbage, var både bønderne og ilandsatte krigskarle klar over, at de kunne vente sig modstand til det yderste og derfor måtte gribe til andre midler. I god afstand fra voldgraven, hvor man var alt for udsat for borgens skyts, lavede man små tømmerflåder og læssede dem godt til med hø og halm, som omegnens bønder beredvilligt skaffede til veje. Disse flåder blev derefter slæbt hen til voldgraven og skubbet ud i vandet, efter at fouragen var antændt. Meningen var god nok, idet gnisterne fra det flammende hø og halm med en lille smule held uhyre let kunne stikke ild på borgen, og stod denne først i flammer, var sejren vis. For herr Aksel og hans svende var situationen meget faretruende, da han pludselig så sine voldgrave forvandlet til et hav af flammer, der begærligt slikkede sig op om hans mure og svættede den sorte, samtidig med at angriberne på enhver måde søgte at drage nytte af forvirringen til at trænge over graven. Ilden fængede allerede flere steder i bygningerne, og herr Aksel og hans mænd var ikke i tilstrækkelig stort antal til både at slukke branden og kæmpe med skydevåbnene på en gang. Bønderne så den fortvivlede stilling, som borgen befandt sig i, og råbte højt af had og hævnlyst, idet de, så vidt som de brændende tømmerflåder tillod det, som en sværm bier myldrede over gravene fra alle sider. Da gav fru Berethes snarrådighed dem en streg i regningen. Alle borgens kvinder var af herr Aksel beordret ned i kældrene, som det sted i borgen der var sikrest, og hvorfra de, så vidt som udsynet fra de små tilgitrede vinduer tillod det, fulgte kampens gang med spændt opmærksomhed. Da de nu så den store fare, de selv og deres mænd svævede i, opmuntrede fru Berethe dem alle til at tage sig af slukningsarbejdet, og kort efter så mand dem i fuld virksomhed med fyldte vandspande og øser på lofter og gange. Alle vegne, hvor en gnist havde antændt, blev den omtrent med det samme slukket af de

modige kvinder, der med svedne klæder og og svedent hår myldrede ud og ind. Dette bevirkede, at herr Aksel og hans svende kunne vise sig alene til kampen, og fjenden fik det hurtigt at mærke. Gang på gang blev stormangrebene slået tilbage. Kartoverne bragede uophørligt såvel fra borgen som fra skipper Clements skibe, der lå forankrede i bugten; men til sidst måtte skipperens krigsvante karle med en regn af pile og kugler i nakken tage tilbage til stranden og hurtigt mulig se at komme om bord og bort. Samtidig dermed styrtede de gode Sallingbønder, adspredte og forvirrede som jagede dyr i vild flugt ud over markerne nordpå, hvorfra de var kommet, med herr Aksel og hans huskarle i hælene.

Landting var reddet. Det gamle tårn undgik den kranke skæbne at styrte i grus. Det løftede sit spir stolt mod den klare efterårshimmel, medens herr Aksel ved dets fod takkede sin tapre hustru og hindes kvinder for den uvurderlige tjeneste, de havde ydet dem alle.

Denne mægtige bondebevægelse, der som en uhyre bølge skyllede ned over Jylland, og som for lange tider blev det sidste forsøg af Danmarks bønder på at øve politisk indflydelse, fik imidlertid en brat ende. Skipper Clement led kort efter stormen på Landting det store nederlag mod Johann Rantzau, i hvilket også Skipper Thomas mødte sin skæbne. De blev begge slæbt i et hårdt fangenskab på Koldinghus og to år senere henrettet på Viborg torv."

Hermed er det gamle Landtings dage endt. Nu blomstrer kun tidsler og bulmeurt mellem murbrokker, hvor før det store tårn knejsede ud over egnen og trodsede en folkebevægelse, der vel knapt før eller siden i hæftighed og trods har fundet sin lige i Danmark.

Endnu må bemærkes, hvilken ringe forståelse den daværende ejer, for nogle år siden, havde for bevarelsen af så rige historiske minder, som ruinerne af det gamle Landting i virkeligheden er, idet nabokommunen fik tilladelse til at tage vejmaterialer her. I stedet burde sognerådet have bevilget et passende beløb til oprydning i de gamle ruiner, som frem i tiden kunne have været en attråværdig turistattraktion.

70 år

Anne Lis Ladefoged, der siden 2005 har været formand for Dansk Slægtsgårdsforenings Århuskreds og samtidig formand for Dansk Slægtsgårdsarkiv når den 22. september de 70 år.

Får år tilbage skrev Anne Lis Ladefoged en meget læseværdig bog om Ingvorstrup

Hovedgård, som er hendes mands slægtsgård. Det blev hendes entre i Slægtsgårdsforeningen.

Anne Lis Ladefoged er uddannet sygeplejerske og var i mange år lærer på en sygeplejeskole.

Nu gælder det slægtsgårdsforeningen, Ingvorstrup og ikke mindst er hun familiens samlende midtpunkt.

Peder Mouritsen

75 år

Den 24. september runder A. C. Winther Hansen, Nibe de 75 år. I 1987 blev A. C. Winther Hansen formand for den nyoprettede Himmerlandskreds, en opgave han bestred med engagement og succes frem til 2009. Som medlem af Slægtsgårdsforeningens hovedbestyrelse beklædte han i årene

1996-2006 posten som næstformand og var samtidig formand for bladudvalget. Også her blev der lagt et stort arbejde. Winther Hansens udgangspunkt var Trillbakkegård i Grydsted ved Nibe, hvor han var 5. generation. Nibe kom efterhånden for tæt på gården, jorden blev solgt og i en årrække boede Ellen og A. C. på gården, men nu er bygningerne også afhændet, og de har fundet en mere bekvem bolig i Nibe. Dansk Slægtsgårdsforening ønsker til lykke med dagen og takker for godt samarbejde.

Peder Mouritsen

Egholm – den gemte, glemte og genrejste herregård i Hornsherred

Hovedbygningen fra gårdsiden.

Egholm har været en gemt og glemt herregård, selvom den har dannet kulisse i spillefilm og en TV-serie. Godsejer Ole Falck besluttede for 3 år siden, at han ville gøre sin våbensamling tilgængelig for publikum, og besluttede at indrettet et museum i en tidligere lade. Nu vises samlingen frem for interesserede hold af Ole Falck, og der er også mulighed for at se en udstilling om selve gården, kikke på en vognsamling og se den meget gamle middelalderkælder i haven, og det står datteren Rikke Falck for. Aftale om rundvisning på våbensamlingen m.v. sker enten på 46 40 40 35 eller falck.egholm@gmail.com For rundvisning i hold koster det 100 kr. pr person.

Historien

Egholm er en meget gammel hovedgård, der gennem tiderne har haft en lang række interessante ejere. Gården blev et stamhus og efter stamhusets overgang til fri ejendom, blev gården delt i flere parter. I 1988 købte Ole Falck Egholms hovedbygning med 60 tdr. land have og park. Derefter genrejste han den gamle gård ved at erhverve det meste af det jord, som i 1921 var solgt fra.

I litteraturen om Egholm nævnes, at Egholm er en gammel hovedgård, der allerede er nævnt på dronning Margrethes tid, idet Predbjørn Podebusk er omtalt som ejer i 1405. Som herregård må Egholm være mindst et par hundrede år ældre, for i den store banke, som var voldstedet i den tidlige middelalder, og nu lægger grund til hovedbygningen, findes en meget betydningsfuld bygningsrest. Det er levnet af et hus bygget af munkesten med rundbuet dør i gavlen og to smalle vinduer/skydeskår ud mod graven.

Rummet der kun måler 5 x 3,2 meter er overdækket af to krydshvælvinger med fint profileret ribber. Nationalmuseet stod for udgravningen i 1960'erne, og fagfolk daterer den gamle bygningsdel til omkring 1240. Når der tilbage i Valdemar Sejs tid har været et prægtigt hus af teglsten, må der allerede have været en betydelig gård.

I det næsten "papirløse" samfund i den tidlige middelalder er det sparsomt med oplysninger om ejerskaber, men nyeste forskning har dog vist, at Jakob Sunesen af Hvideslægten er nævnt her i 1246. I 1260 nævnes Jakob af Nørrehalland, som blev landsforvist i 1286 for meddelagtig i mordet på Erik Glipping. Derefter tilfaldt herregården kongemagten. I 1357 nævnes Henning Podebusk og i 1388 Predbjørn Podebusk. Senere kom gården til andre nu uddøde adelsslægter.

I 1640 købte Holger Rosenkrantz til Glimminge – "Den rige Holger Rosenkrantz". Hans søn, Oluf Rosenkrantz arvede Egholm. Han kom i unåde hos kong Christian den Femte. (Læs: Frederik Andreas Ørskov-Lindhardts artikel om Oluf Rosenkrantz side 13).

Hovedbygningen fra havesiden.

Oluf Rosenkrantz svigersøn, Mogens Skeel til Fussingø, købte godset tilbage, som foruden Egholm omfattede nabogodset Krabbesholm og Enggård på Fyn (nu Gyldensteen).

Mogens Skeel broderdatter, Berte Skeel, bragte Egholm til sin mand, Otto Krabbe til Holmegård.

Otto Krabbe døde i 1719 og enken sad med Egholm til sin død i 1739.

Fra hendes tid findes en interessant instruks fra 1723 for gårdens ridefoged, Hans Hansen. Det første bud i instruksen lyder på, at der skal holdes et godt og kristeligt regimente på gård og gods. Gårdens folk og bønderne skal gå flittigt i kirke, ingen må arbejde om søndagen, uden højest nødvendighed kræver det. Bønderne skal hindres i at holde julestuer, løbe fastelavn og ride sommer i by. Hjemme på gården skal ridefogeden morgen og aften samle folkene til bøn og sang. Ridefogedens pligter er i øvrigt mangeartede. Han skal holde god og bestandig opsigst med huse og bygninger, frem for alt vogte dem for ildsvåde. Kvæget skal han vogte nøje og i tilfælde af sygdom søge at helbrede det på bedste måde. Der skal sørges for, at sæden bliver sået af de ærligste og mest kyndige bønder, og for, at de ikke tager kornet og giver det til hestene, som heller ikke må fordærve sæd og græsning. Avlingens størrelse skal omhyggeligt registreres og meddeles grevinden. Ridefogeden skal sørge for, at de arbejder flittigt og godt ved hovmarken, at hoveriet deles lige mellem dem, og at de fattigste og svageste ikke kommer til at bære byrden for de andre. Hvis de viser sig modvillige og genstridige, må han straffe dem med krabasken, træhesten og hundehullet, som forseelsen er til, dog skal han her vise en fornuftig moderation, så ingen ved straffen lemlæstes eller skades på helbredet, og gårdmænd og gamle folk skal skånes for hug. Ridefogeden skal tilse bøndernes gårde og tilholde bønderne at være omhyggelige og flittige, så de ikke ved lediggang og drukkenskab ødelægger, hvad deres er. Dertil skal han holde tilsyn med skovene, fiskeriet, kirkerne og fattighuset, sørge for skatternes inddrivelse etc.

Desværre finder der ingen beretning om, hvorvidt Hans Hansen formåede at opfylde alle de ham pålagte pligter.

Berte Skeel testamenterede Egholm til niecen Charlotte Amalie Skeel, som gav den til ægtefællen Iver Rosenkrantz til Rosenholm. Han døde to år senere og enken sad med Egholm til sin død i 1763, hvorefter Egholm, Krabbesholm og Ryegård tilfaldt sønnen Frederik Christian Rosenkrantz, der var statsminister i 1780'erne. Han var modstander af tidens fremskridtsvenlige ideer. Rosenkrantz, der var modstander af landboreformerne skal ved en lejlighed, hvor der forhandlede om reformerne, have slået i bordet for kronprinsen, den senere kong Frederik den Sjette, idet han samtidig gjorde ham opmærksom på, at Rosenkrantzerne var ældre i landet end Oldenborgerne.

Frederik Christian Rosenkrantz nedbrød det gamle nyligt istandsatte slot i 1765. Sagnet fortæller at han lod slottet skyde i stykker med kanoner, for at hævne, at han her i sin barndom var blevet revset hårdt af sin fader.

Frederik Christian Rosenkrantz overlevede sine børn og hustru, så han testamenterede sit gods til grandnevø, den senere gehejmestatsminister Niels Rosenkrantz. Han solgte i 1804 Egholm og Krabbesholm til broderen Marcus Gjøre Rosenkrantz. Han afhændede to måneder efter de to gårde til kammerråd Lars Larsen og senere amtmand Christian Conrad Sophus greve Danneskiold-Samsøe. Danneskiold-

*Wolfgang Haffner.
General, politiker og godsejer.
Oprettede stamhuset Egholm i 1831 og 10 år efter lod han opføre en hovedbygning, der var stamhuset værdig.*

Samsøe blev i 1806 enejer, og i 1809 overdrog han Egholm til premierløjtnant, senere generalmajor Harald Rothe og kammerråd, senere rentekammerdeputeret, Christian Rothe. De solgte i 1812 Egholm til generalkvartermester, senere generalløjtnant Johan Wolfgang Reinholdt Haffner. Efter hans død i 1829 arvedes godset af sønnen ritmester, senere general, Wolfgang Haffner.

Wolfgang Haffner (1819-1887) er en af de mest interessante personer, der har besiddet Egholm. Som søn af en officer indledte han også den militære karriere, og sluttede som ritmester, da han overtog Egholm. I den første slesvigske krig deltog Haffner som frivillig i egenskab af anfører for en eskadron herregårdsskytter. I 1871 blev han general a la suite.

Wolfgang Haffners indsats falder på to områder: Egholm og politik.

Egholm blev i 1831 ophøjet til et stamhus. I 1841 lod han den nuværende hovedbygning opføre og i 1870 den meget karakteristiske portbygning. I 1840'erne afløste han hoveriet, og oprettede Egholm Møllegård og et par forpagtergårde samt udvidede skovarealet.

Han var aktiv i de lokale sogneforstanderskaber, og senere i Sæby sogneråd samt i Roskilde amtsråd.

I 1866 valgtes han til Landstinget. I 1969 indtrådte Haffner i svogeren Carl Emil Krag-Luel-Vind-Frijs's regering, da indenrigsminister J. B. S. Estrup trådte ud på grund af sygdom. Da Ludvig Holstein-Holsteinborg afløste Frijs 28. maj 1870 blev Haffner krigs- og marineminister. Et område han bestred til udgangen af 1872, da han på grund af stærkt personlig modsætningsforhold til finansministeren valgte at træde tilbage. Da Estrup dannede sin regering 11. juni 1875 var Haffner med igen som krigs- og marineminister. Foranlediget af sygdom trak han sig tilbage 28. juli 1877, men kom sig senere, og han forblev i Landstinget til sin død. Haffner havde mange planer i politik, men som minister kunne han ikke komme igennem med dem. Efter ministerperioderne fik han som landstingsmand stor indflydelse. Han beskrives som grundig, moralsk og intellektuel vederhæftig som få, gennem nobel og en diametral

modsatning til alt, hvad der hedder uklarhed og forvrøvlethed!

Efter Wolfgang Haffners død tilfaldt stamhuset den ældste datter, Amalie Haffner, enke efter den østrigske general Ferdinand von Langenau. Da hun døde i 1912 overgik stamhuset til hendes søster Ebba Wilhelmine Haffner, der var gift med den svenske overstaldmester Erik Carl Alfred greve Piper. Efter hendes død overgik stamhuset til sønnen Erik Alfred Wolfgang Haffner greve Piper.

I henhold til lensafløsningsloven af 1919 overgik stamhuset til fri ejendom 25. april 1921. Egholm var det første majorat, der blev afløst.

Under forhandlingerne om afløsningen havde greve Piper solgt ud af Egholm.

Hovedbygningen og 50 tdr. land have blev afhændet til kammerherre, oberst Axel Kaufmann.

Avlsgården med 200 ha overgik til den hidtidige forpagter Oscar Rasmus Bay.

Egholm møllegård med 111 ha købtes af forpagter V. Brix. Afbyggergårde Fagerholt med 98 ha blev overtaget af forpagter S. Vinding, og Nakkedam med 21 ha til forpagter O. H. Larsen.

De dele af skovene, som ikke fulgte med landbrugsejendommene – 90 ha - blev sammen med den tidligere skovfogedbolig solgt til stamhusets hidtidige godsforvalter, overretssagfører Lars Tønnes Pedersen.

Hovedbygningen blev i 1938 købt af Henny Caroline baronesse Wedell-Neergaard f. komtesse Moltke, som i 1954 afstod til ingeniør Axel Christiani. Som bekostede en større udgravning i det gamle voldsted.

I 1988 købte direktør Ole Falck hovedbygningen og i de følgende år har han samlet de fleste ejendomme, som stamhuset var blevet udstykket i.

Ole Falck residerer i hovedbygningen, medens datteren Rikke Falck, der står for gårdens drift, sammen med ægtefællen Carsten Møller og deres børn, beboer den tidligere forpagterbolig, der var hovedbygning i perioden, hvor Egholm avlsgård var en selvstændig ejendom.

Driften

Efter Ole Falck har genrejst Egholm, er der 1060 tdr. land til gården. Jævnt fordelt på agerjord og skov. Gården drives med almindelig planteavl.

I 1970'erne var der svineproduktion på Egholm, men så opførtes en stor og imponerende staldbygning til Jerseykøer. Den blev senere ombygget til araberstutteri. Nu er bygningen lejet ud til rideskole med 50 opstaldede heste.

Våbensamlingen

Godsejer Ole Falck har samlet på våben siden han var 16 år, og det er blevet til en af Danmarks største private samling. Efterhånden var samlingen blevet så omfattende og lovgivningen stillede så store krav til opbevaringen, at Ole Falck tog kontakt til politiet for at få anvisning på opbevaringsforholdene. Resultatet blev, at en lade, der var brugt til halmlager, blev ombygget til bunker på 800 m². Det er formentlig Danmarks største våbenskab i privat eje.

Den 12. august 2012 åbnede Egholm Slots private museumssamling. Det er en samling af 650 antikke og historiske skydevåben, men samlingen er meget mere end skydevåben. Der er også en samling af al det, der hører med til de militære udrustninger. Hertil kommer militære køretøjer. Udstillingen er opdelt i meget velillustrerede afsnit. Et afsnit handler om 2. verdenskrig, der er et westernafsnit, et

Formanden for våbenhistorisk selskab Kay Søren Nielsen sammen med godsejer Ole Falck, da Egholms private museumssamling blev åbnet 12. august 2012.

afsnit fortæller om danske skycevåben siden 1600-tallet. Der er også et afsnit, der handler om jagt og krybskytteri. Sidst, men ikke mindst, er der en stor udstilling om den danske modstandsbevægelse, som vil være interessant for bl. a. skoler.

Museet har også en samling unikker, som Saddam Husseins revolver.

Ved indvielsen af Museet på Egholm, holdt præsidenten for Våbenhistorisk Selskab, Kay Søren Nielsen, en meget interessant tale, hvor han bl. a. fremhævede: ”Der har altid været våbensamlinger, i fyrsters kunstkamre som rene kunstgenstande og tekniske vidundere, samt militære våben, der dokumenterede den tekniske udvikling således, at man på baggrund af disse samlinger kunne udvikle nye våbentyper. Men i 1951 skrev en af svensk våbenforsknings grand old men, Olle Cederlöf, en banebrydende bog ”Historiens plovskær”. Her gennemgik han våbnenes udvikling som drivkraften bag kulturhistoriens udvikling. Han satte våbnenes udvikling ind i en større kulturhistorisk sammenhæng – både civilt og militært – og påviste betydningen af våbnene i forbindelse med en række historiske perioders begyndelse og afslutning. Et er imidlertid at påvise en sammenhæng mellem våbenudvikling og almindelig kulturhistorie, noget andet er at levendegøre og formidle disse sammenhænge. Familien Falcks museumssamling er opstillet på en forbilledlig vis, så den både viser den almindelige våbentekniske udvikling, samt ved eksempler viser denne udviklings betydning i historien.”

En fornøjelig ting ved udstillingen er, at Ole Falck har købt en del montre, som Tøjhusmuseets ikke længere havde brug for.

Adgang til museet

Egholm Slots private museumssamling åbnes for grupper efter aftale. Det koster 100 kr. pr. person, og rundvisningen var mellem 1½ og 2 timer, men Ole Falck er en fantastisk fortæller, så tiden flyver.

Der vises rundt i grupper på op til 25. Med i arrangementet er kaffe.

Kommer man 50 personer viser datteren, Rikke Falck, der er ekspert i Egholms historie, rundt i en meget informativ udstilling om Egholm. Der er en interessant vognsamling, og så får man en enestående mulighed for at se den gamle kælder fra 1200-tallets hovedbygning.

Besøgsgrupper kan også nyde den medbragte mad og drikkevarer i museets cafe mod at erlægge 20 kr. pr. person.

Aftale om besøg træffes på 46 40 40 35 eller falck.egholm@gmail.com

Det store skel 1914

*Af docent, dr. phil.
Erik Helmer Pedersen*

Når vi om nogle måneder tager fat på det herrens år 2014, vil det for historisk interesserede vække en række minder om det forudgående sekel. For de allerfleste vil erindringen dog være andenhånds, noget man enten

har fået fortalt af ældre familiemedlemmer eller har læst sig til. Selv om Første verdenskrig 1914-18 er sat noget i skygge af en nok et verdensopgør, der kostede langt flere livet end dens forgænger, symboliserer året 1914 begyndelsen til en human katastrofe uden fortilfælde. De europæiske stormagter kastede sig da ud i et bittert opgør, der alene var magtpolitisk dikteret og som ikke som i 1939 havde det, om man så må sige, humane formål at sætte bom for Hitler og hans slæng. Mange 1914-18-erindringer går på, at en eller flere familiemedlemmer var indkaldt til Sikringsstyrken, det danske neutralitetsværn, som dog næppe ville være blevet brugt efter sit formål, om krigen havde bredt sig til vort land. Det ville være for radikalt. Min far blev som 20-årig indkaldt til 6. regiment i Odense og var hen ved to år under fanerne, ofte tilbragt som vagt ved Knudshoved ved Nyborg eller ved den lejr i Odense, hvor man bl.a. internerede tyske flyvere, nødlandet i Danmark. Al den slags ting er dog krusninger på vandoverfladen, når man erindrer sig, at flere tusinde unge sønderjyder 1914-18 faldt for en sag, de hverken havde lod eller del. i. Hvis en del af mine slægtshistoriske læsere er født for godt 50 år siden, må det have været jeres oldeforældre, født omkring 1870, der som veletablerede landmænd mødte udfordringerne fra omvæltningen i 1914. Indtil da havde de kunnet glæde sig over en eksempelløs fremgang for dansk landbrug, der cementerede deres tiltro til et frit verdensmarked for landbrugsvarer, og hvor især dansk smør og bacon gav teten an, kvalitetsmæssigt som prismæssigt. Det engelske hovedmarked var her vor største kunde, et knapt så stort marked i Tyskland tog sekundærprodukter som levende kreaturer og heste plus lidt smør og ost, og en svindende del af eksportproduktionen gik til nogle små 3. markeder, især i Norden. Vore egne forbrugere købte så det, som ikke egnede sig til eksport. Når nu vore to hovedmarkeder var gerådet i krig med hinanden, ville vi da kunne opretholde en neutralitetspolitik på landbrugs-eksportens område?

Inden man havde forvundet det første store chok efter 1. august, var den radikale mindretalsregering med socialdemokratisk støtte klar med sine indenrigspolitisk dikterede udspil. 7. august udstedtes en bemyndigelseslov, som gav regeringen carte blanche til at regulere priser og afsætningsforhold, fulgt op af en rådgivningsinstans, Den overordentlige Kommission, hvori regeringens tilhængere udgjorde flertallet. Dertil kom en prisreguleringskommission, der i samarbejde med amter og kommuner skulle holde styr på prisudviklingen lokalt. En landmand kunne ikke længere disponere frit over sin produktion, og det vil i første række sige kornet. Brødkorn og senere boghvede måtte ikke opfodres eller bruges til øl og brændevin, og da Socialdemokratiet og De samvirkende Fagforbund

24. august havde krævet maksimalpriser på rug og brød, evt. suppleret med ekspropriation af kornlagre, dikterede indenrigs- og forsyningsminister Ove Rode 31. december 1914 en maksimalpris på rug, senere fulgt af én på hvede. Om end begge sæt takster lå noget over fredstidens, fremkaldte de en storm af uvilje i landbrugskredse, og Folketinget måtte i januar 1915 over flere dage diskutere maksimalprisen og alt dens væsen. Det kunne dog ikke ryste en indenrigsminister, som stod med 7. augustloven i hånden. Rigsdagen havde her sat sig uden for direkte indflydelse, og resultatet blev en sværm af bekendtgørelser og cirkulærer om stort og småt, ikke mindst de første "kornordninger" 1915 og 16, som tvang landmændene til at aflevere det meste af deres avl af brødkorn til faste priser. Til gengæld måtte Rode lide den tort, at det borgerlige flertal i Landstinget samme efterår barberede hans lovforslag om kommunale foranstaltninger i anledning af dyrtiden. Først efter at Tyskland 31. januar 1917 havde erklæret uindskrænket ubådskrig, gennemførte rigsdagen fire år i træk en regulær kornlov, som landmændene i det store og hele kunne acceptere og som var med til at holde prisen på et 8 pundes rugbrød under én krone, krigsårenes folkepsykologiske mantra. Alligevel fortsatte kampen om 7. augustloven, indtil regeringen i 1919 blev tvunget til at ophæve den. Ikke desto mindre varede det endnu to år, inden den sidste rest af augustlovens vidtgående indgreb i dagliglivet blev historie.

Når man under ét vurderer landbrugets forbitrede modvilje mod regeringens reguleringspolitik, spørger man uvilkårligt sig selv, hvorfor regeringen med undtagelse af Husmandsforeningerne ikke medinddrog landbrugets organisationer i den ekstraordinære administration med et deraf følgende medansvar? Landbrugets førstemand i faglig og snart politisk henseende, forstanderen på Dalum landbrugsskole Ths. Madsen-Mygdal foreslog da august 1915, at kommunerne ydede mindrebemidlede familieforsørgere en dyrtidshjælp, hvoraf staten betalte de 2/3 mod at opkræve en særlig skat, ligelig lagt på landbruget og de øvrige erhverv. Det var da en stiltiende forudsætning, at erhvervenes organisationer fik medindflydelse. Det blev pure afvist, hvorefter Madsen-Mygdal satte al sin styrke ind på at bekæmpe regeringen. Et vigtigt våben skulle være en fastere samling af landbrugets organisationer, med andre ord - landbrugsrådet. Selv om mange husmænd, især de vestjyske, skumlede over regeringens kornpolitik, holdt Husmandsforeningerne sig dog udenfor, og andelsorganisationerne havde også deres betænkeligheder, da de store producentforeninger havde indgået aftaler med regeringen om at eksportere så nogenlunde frit til bedst opnåelige priser mod at forsyne hjemmemarkedet til lavere satser. I spidsen for andelsbevægelsen stod dengang Anders Nielsen, stifteren af sådanne organisationer som Jysk Andels Foderstofforretning, Andelsbanken og det samlende organ Andelsudvalget, og af mange regnet for landbrugets førstemand. Det var dog langt fra Madsen-Mygdals kongstanke. De mange og trange forhandlingerne om et toporgan endte 20. juni 1919 med oprettelsen af Landbrugsraadet med 2 x 5 medlemmer til Landboforeningerne og Andelsudvalget og to til Landhusholdningsselskabet. Straks brugte Madsen-Mygdal med held sit råd som en rambuk mod regerin-

gens tanker om at regulere erhvervslivet yderligere, og da der samtidig opstod uro om vilkårene for Sønderjyllands genforening med moderlandet, afskedigede kong Christian X 29. marts 1920 regeringen. Efter mange forviklinger udskreves nyvalg til Folketinget, og resultatet blev en venstregering under Niels Neergaard og med Madsen-Mygdal som landbrugsminister. Hans efterfølger som rådets præsident blev bondehøvdingen fra Godensgaard ved Nibe, P. P. Pinstруп, der beklædte hvervet i samfulde 12 år. Inden da havde Madsen-Mygdal arbejdet hårdt på genskabt førkrigstidens frie markedsforhold hjemme som ude, men da Tysklands økonomi var i ruiner, og England stadig ville styre prisudviklingen på fødevarer, kom det kun tøvende tilbage til frihandelsstiden. Og store fødevareeksportører som New Zealand og Australien ville ikke give slip på den voksende markedsdel, de havde erobret i moderlandet, mens Danmark mere eller mindre var lukket ude.

Landbrugsraadet opnåede ikke de store resultater i 1920'erne. Dets medlemsorganisationer tog ikke gerne mod gode råd om landbrugspolitik og -økonomi, og i øvrigt ville Madsen-Mygdal helst selv styre landbruget direkte fra Slotsholmen. Til det formål fik han oprettet et erhvervsdirektorat direkte under sig, og herfra kom de signaler, der skulle styre landbruget ind på den rette frihandelsvej. Uden vaklen fik han 1924 sløjft en lov fra 1880'erne om forbud mod at farve margarine smørgult, en grim plet på smørekseportens frihandelsskjold. Desuden fik han mod landbrugsorganisationernes erklærede modvilje gennemført en lov i 1925 om datomærkning af eksportæg, og om landbrugsministerens ret til at påbyde diverse kvalitetskrav, herunder datomærkning 1926. Men det voldte kvaler, og hans gamle kampfæller gik ham hårdt imod.

Landbrugsraadet havde som en vigtig opgave at forbedre samarbejdet mellem de respektive landbrugsorganisationer, men kom til kort i et yderst vigtigt spørgsmål. Anders Nielsens dårligt funderede andelsbank røg omkring 1920 ud i svære vanskeligheder, først og fremmest forårsaget af, at et gullaschforetagende inden for mejeribrug, Mælkeeksporten, ikke kunne sælge sit hovedprodukt, tømælken, da først nødsituationen 1918-20 var overstået. Resultatet blev Mælkeeksportens fallit 1924, der næste år

trak Andelsbanken med sig i faldet. Selv om de fleste landbrugsorganisationer anbefalede en redningsaktion, sagde mejerierne blankt nej hertil. Anders Nielsens dage som landbrugsleder var forbi.

Alt dette svækkede Landbrugsraadet, og selv om man i forbindelse med kronekursen opgang til pariværdi 1925-26 propagerede kraftigt for, at alle udgifter, ikke mindst de offentlige blev nedskrevet til i samme forhold, lykkedes det ikke Madsen-Mygdal som kombineret statsminister og landbrugsminister 1926-29 at realisere dette program. Derimod bistod man med held kvægekseporten, først og fremmest til Tyskland, indtil man dernede fra begrænsede den kraftigt under indtryk af en ny verdenskrise. På samme tid gik England først fra guldet og dernæst fra sin hidtidige frihandelspolitik, og et reorganiseret landbrugsråd, nu suppleret med Husmandsforeningerne, måtte under H. Hauchs smidige ledelse erstatte den madsen-mygdalske frikonkurrence med et sæt styringsprincipper, dikteret landmændene ovenfra. Industrien fik samtidig mulighed for at overtage store dele af hjemmemarkedet, da man nu kunne begrænse importen af færdigvarer næsten i samme omfang, som vore hidtidige landbrugskunder slog bommen i for danske madvarer. Lige-for-lige princippet.

Set i et enkelt overskue lykkedes det aldrig helt for dansk landbrug at komme tilbage til den gyldne tid før 1914. Især i de oversøiske lande voksede eksportproduktionen kraftigt, og fra 1930'erne dominerede New Zealand det engelske smørmarked. Dansk bacon var dog fortsat toneangivende, men den engelske regering og ikke det frie marked regulerede importen fra Danmark. Og 9. april 1940 tiltvang Nazi-Tyskland sig det meste af vor landbrugsproduktion. Ovenstående er en meget kort sammenfatning af et langt og kompliceret udsnit af det danske landbrugs historie. Om Landbrugsraadets rolle heri har jeg meddelt min personlige vurdering i min disputats fra 1979 *Landbrugsraadet som erhvervspolitisk toporgan 1919-33*. Det er ikke sidste ord i denne sag, hvad mere eller mindre velvillige kritikere ikke har dølget for mig. Jeg har nogle få eksemplarer liggende af den tunge sag. Hvis en eller anden læser vil afhente den, er den til rådighed mod løfte om at læse den. Måske ikke det hele ...

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen
Kåregård, Badstrupvej 39
5485 Skamby

Baron Oluf Rosenkrantz til Egholm - *absolutismens kritiker*

Af Andreas Ørskov-Lindhardt, stud.jur. L.L.B.

Oluf *Holgerson* Rosenkrantz¹ blev født 12. marts 1623² som søn af Holger Rosenkrantz den rige (1586-1647) til Glimmingehus i Skåne og Lene Gyldenstjerne (1588-1639), og kom således til at tilhøre begge de ældste og højst ansete danske adelsfamilier på daværende tidspunkt. Hans skæbne er et af de eksempler på hvad der skete når man var drevet af en politisk ideologi der ikke var forenelig med det normgrundlag som et absolutistisk³ statsstyre dikterede.

Fra 1634-40 var han elev på *Herlufsholm Fri Adelige Skole* ved Næstved. Herefter fulgte en dannelsesrejse, hvor han blandt andet i 1641 studerede i Oxford. Da han kom hjem til Danmark, beskikkede Christian IV ham som sekretær i Danske Kancelli.

Ved sin faders død 1647 arvede han Egholm Gods på Sjælland. Den 1. august 1652 indgik han i Odense ægteskab med Birgitte Krabbe (1634-1685), der var datter af Norges statholder Gregers Krabbe (1594-1655) og Helvig Rud (1613-1638) hvorfor han ved svigerfaderens død 1655 arvede Enggaard Gods (det nuværende Gyldensteen Gods på Fyn). Da hans bror Magnus Rosenkrantz døde i 1653 arvede han også gården Demmestrup i Skåne.

I 1651 blev han sammen med Otto Krag af kongen sendt til Corfitz Ulfeldt⁴ for at forkynde anklagen imod ham, fremsendt af en tidligere elskerinde.

Ved beslaglæggelsen af adelsmanden Kaj Lykkes ejendomme 1661, blev Rosenkrantz sammen med Christian Daa til Ravnstrup, Christian Caspersen, Borgmester i Køge samt Herman Schrøder, Borgmester i Roskilde beskikket som kommissærer⁵. Denne opgave var dog ikke nogen tilfredsstillelse for ham, Rosenkrantz følte som adelsmand sorg over absolutismens indførelse og over adelens nederlag.

I 1663 udkom et lille, anonymt skrift, der indeholdt et skarpt angreb på adelen med titlen: *De ordine subditorum in regno Daniæ et in primis de nobilitate epistola*. Både Oluf Rosenkrantz og eftertiden har antaget, at forfatteren bag var generalauditør Poul Tscherning⁶.

Som svar blev skriftet *Nobilitatis responsum ad famosum factiosi calumniatoris libellum* udgivet. Dette skrift var ligeledes anonymt. Forfatteren til dette skrift kendes ikke med bestemthed, men alt tyder på at det er forfattet af Rosenkrantz. Dette er blandt andet begrundet ud fra sammenligning med hvad der med sikkerhed kendes fra hans hånd.

I 1669 udgav han i eget navn et mindeskrift for *Niels Trolle*, der var tidligere statholder i Norge hvori han præsenterede sine holdninger og med vemod talte om sit ufrivillige otium, priste den stat, der gav de ædelbårne hædersposter, og ytrede sin foragt for dem, der hyldede den afskyelige grundsætning, at alle fremragende spidser bør afhugges. Alt dette tyder på konservativ stolthed.

Med Rosenkrantz holdning in mente forekommer det yderst besynderligt at han to år senere, da Christian V opretter den nye greve og friherrestand⁷ i 1671, lod sig ophøje til friherre (baron), og dermed blev en del af absolutismens nye adels- og rangorden. Med barontitlen fulgte en række kongelige udmærkelser. Oktober samme 1671 blev han Ridder af Dannebrog. Desuden kom en udnævnelse

til etats- og justitsråd samt medlem af Højesteret. Disse forfremmelser var ikke stødende eller usædvanligt for de idealværdier som Rosenkrantz stod for, eller for den gamle adel i det hele taget - men baron-titlen stred direkte imod adelsstandens sædvaner og traditioner.

Hvad der har afstedkommet at Rosenkrantz ikke veg tilbage for at lade sig ophøje i den nye friherrestand, skal

være usagt, men der synes at være enighed om at den bærende drivkraft bag ham, var hans hustru. Birgitte Krabbe var en ambitiøs dame. Det var eksempelvis hende, der indgik aftale med Peder Schumacher Griffenfeld om titlerne, for at hun og Rosenkrantz ikke skulle komme til at stå tilbage for andre rangplaceringsmæssigt.

Hun gik endvidere længe med overvejelserne om der skulle oprettes et egentligt baroni, der knyttede sig til titlen og ægteparrets godsbesiddelser, men hun indså at det ikke lod sig arrangere mellem deres to døtre,⁸ hvorfor hun besluttede at lade sig nøje med titlen.

Selvom baron-titlen gav Rosenkrantz nogen medvind, så havde han stadig skuffelser. Eksempelvis nægtede Christian V ham i 1673 birkeret⁹ til Egholm. Birgitte Krabbe havde tidligere ytret ønske om at hendes mand skulle udnævnes til gehejmeråd. Først i 1678 fik hun opfyldt dette, endda med en årlig løn på 2000 rigsdaler. Rosenkrantz udgav i 1671 skriftet *Aletophilus*, der var et forsvar for adelsmanden Jørgen Krabbe, der var blevet henrettet af svenskerne under Den Skånske Krig (1675-1679). Skriftet for Jørgen Krabbe angriber kongernes fremmede yndlinge og hævder at riger bør grundes mere på undersåtternes gode vilje end på øvrighedens tvang og magt.

Et lignende skrift fulgte året efter til forsvar for tre andre skånske adelsmænd, Knud, Tage og Holger Thott (sidstnævnte var Rosenkrantz svigersøn), der ligeledes var blevet dømt af svenskerne.

I januar 1681 arbejdede han med et værk, som skulle fungere som et svar til en bog der var udkommet tilbage i 1664. Tycho de Hofman nævner i sin beretning om Rosenkrantz, at der i 1664 udkom en bog forfattet af den tyske professor i teologi ved akademiet i Lüneburg Johannes Buno, hvis titel var *Idea Historiæ Universalis*. I dette skrift påstod Buno at Danmark aldrig havde været et valgrige, men et arverige. Ifølge Rosenkrantz selv, var det just dette skrift der afstedkom at han nu 17 år senere udgav bogen *Apoloogia Nobilitatis Daniæ contra larvatum illum Franciscum Ireneum*. Bogen, - en lille undseelig størrelse, blev skrevet på Egholm - og den blev hans livs bedrift, og skæbne. Hans hovedhensigt med dette skrift, som bemærkelsesværdigt er tilegnet Christian V, var at bevise mod sine modstandere at Danmark aldrig havde været uden et valgrige.

Da han var færdig fik han gennem samtale med overhofjægermester Vincents Hahn indtryk af at han uden at befryg-

te Christian V's ugunst, frit kunne lade bogen publicere. Apologien blev trykt i Lübeck i godt 550 eksemplarer, og i september 1681 udkom den. Tilsyneladende er det et fuldt loyalt skrift, med positive bemærkninger overfor både daværende konge Christian V og hans forgængere - og hele den kongelige slægt i det hele taget. Ikke desto mindre er der ingen tvivl om at det som navnlig Christian V og hans far Frederik III stod for i det absolutistiske statsstyre, ikke er noget Rosenkrantz er tilhænger af. Dette kan navnlig ses ud fra den måde som Christian III prises på, som værende den nationale monark der var en for adelen at se særlig velsindede konge.

Om Rosenkrantz fortrød udgivelsen af apologien, foreligger der ingen efterretninger om, men om muligt havde han undladt at lade den trykke, hvis han havde kendt konsekvenserne på forhånd.

Godt en måned efter udgivelsen fik han den 13. oktober 1681 eksempelvis forbud mod at vise sig ved hoffet indtil han havde svaret skriftligt på den tiltale som generalfiskalen¹⁰ ville rejse imod ham for majestætsfornærmelse i bogen. Fire dage efter tilstillede han kongen en duplik hvori han hævdede, at bogen var tænkt som et vidnesbyrd om hans "store affection og taknemlighed for den mig af Eders Kongelig Majest. beviste gunst og nåde".

Den 23. oktober fik han i sin gård på Amagertorv i København af generalprokurør¹¹ Peder Scavenius forelagt 29 spørgsmål, der blandt andet omfattede manglende indhentelse af censur forud for udgivelsen af bogen, samt at han havde i referatet af Ulfeldts oprørsbrev i sin bog havde benævnt af ham ved hans slægtsnavn og stand trods højesteretsdommen 1663 hvor man dømte ham fra æres, liv og gods. Rosenkrantz svarede den 2. november at dette kun var en historisk bevisførelse for adelens troskab og valgrigets oprindelighed.

Kort efter nedsattes en undersøgelseskommission til at "undersøge og pådømme sagen" bestående af seks gehejmeråder, hvoraf fem af dem tilhørte den gamle adel. Generalfiskalen nedlagde påstand om degradering af Rosenkrantz til fortabelse af titler og bestillinger, forbrydelse af ære og boslod, forvisning til landflygtighed samt konfiskering af apologien.

Baron Jens Juel (1631-1700), der var en af dommerne i undersøgelseskommissionen kunne ikke finde nogen værre forseelse end mangel på iudicium, hvorved Rosenkrantz havde godtgjort sin uværdighed til at være gehejmeråd, men den 3. februar 1682 fældede dom, der dog kun var underskrevet af tre kommissærer, lød på fortabelse af chargerne og en bøde på 6.000 Rigsdaler.

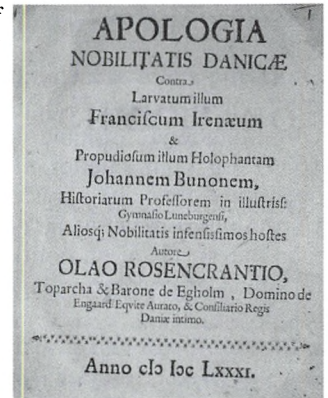
Rosenkrantz ønskede i et nyt bønsskrift det hele ordnet ved en frivillig pengebøde, men en sådan ordning var regeringen ikke indstillet på at imødekomme. Den indstævnedes sagen til behandling ved Højesteret, af hvis 17 medlemmer kun generaladmiral, baron Niels Juel tilhørte den gamle adel. Den nye dom blev afsagt ved Højesteret den 2. marts 1682 og fastslog forbrydelse af charger og boslod. Rosenkrantz formentes adgang til København. Endvidere skulle han genkalde hvad der under adfærd efter loven fandtes ulovligt i apologien, hvilket vil sige svækkede tiltroen til det absolutistiske statsstyres suverænitet.

Christian V ændrede dommen således at Rosenkrantz skulle betale 20.000 Rigsdaler til det påtænkte ridderakademi i København, og resten skulle overgå til Holger Thott som belønning for hans tjeneste i den skånske krig.

Hårdest ramte fornedrelsen måske hans hustru Birgitte Krabbe. Hun lå under hele processen syg på Egholm, og for at skåne hende mod ydmygelser og pinsler - forsøgte han at skjule fornedrelsen for hende længst muligt

Den idømte bøde ruinerede ham helt, men hans gårde blev for så vidt i familien. I 1684 afhændede han Egholm og Enggaard samt hele sit bibliotek til svigersønnen, gehejmeråd Mogens Scheel mod at denne også overtog hans gæld. Oluf Rosenkrantz døde 13. marts 1685 - netop fyldt 62 år. Samme år - den 14. september døde Birgitte Krabbe på Egholm.

Forsiden af
Rosenkrantz's skrift
*Apologia Nobilitatis Danicæ
contra larvatum illum
Franciscum Ireneum*

NOTER

- 1 Tycho de Hofman: Historiske Efterretninger om velfortiente Danske Adelsmænd, med deres Stamme Tavler og Portraiter. Oversatte, forøgede og forbedrede. København 1777. Bind II, p. 78-149.
- 2 Hofman angiver i sin beretning Oluf Rosenkrantz fødselsår som værende 1622.
- 3 Absolutisme dækker over uindskrænket fyrstevælde. Forfatningsmæssigt er absolutisme det samme som enevælde, således at en enkelt person råder over den samlede statsmagt. Danmark var et enevældigt styre fra 1660 til 1849, hvor grundloven blev indført og gav landet en fri forfatning.
- 4 Se Steffen Heiberg: *Enhjørningen - Corjuz Ulfeldt*. Gyldendal 1993, p. 103-117
- 5 Se Andreas Ørskov-Lindhardt: *Storhed og fald - den Kaj Lykke'ske proces*. (retshistorisk procesret) Årbog for Historisk Samfund for Sorø Amt (Historisk Forening for Midt- og Sydvestsjælland) 2012, p. 82-131
- 6 Poul Tscherning: (1627-1666), generalauditør, assessor i krigskollegiet
- 7 Se Andreas Ørskov-Lindhardt: *De grevelige- og friherrelige privilegier af 25. maj 1671 - Adelen's forudsætning - kontinuerligt* i Tidsskrift for Dansk Slægtsgårdsforening, oktober - november 2010, nr. 408 - 66. årgang, p. 12-14.
- 8 Successionsretten i privilegierne er tilrettelagt efter majoratsprincippet, der som hovedregel forfordeler ældste barn, samt at den samlede arvelod skal gå i uddelt arv til førstefødte.
- 9 Et birk var et større eller mindre geografisk afgrænset område, hvor lensbysidderen havde retten til at udnævne dommeren.
- 10 En generalfiskal var den øverste offentlige anklager i Danmark i perioden 1655-1863, hvis embedspligt var at undersøge og rejse tiltale imod kongelige embedsmænd i tilfælde af embedsmisbrug samt rejse tiltale i sager om majestæts- og statsforbrydelser.
- 11 Generalprokurøren var en embedsmand, som under absolutismen primært var statens juridiske konsulent. Embedet blev oprettet samtidigt med absolutismens indførelse i 1660. Oprindeligt skulle generalprokurøren påse, at statens fordringer blev inddrevet, ligesom han skulle føre tilsyn med de civile embedsmænd. Senere skulle han tillige påse, at der intet skete til skade for statens interesser.

BIBLIOGRAFI

Thomas Bartholin: *Acta medica et philosophica Hafn.* II, 1673ff 55f. *Danske Magazin* V, 1751 365-67. - Casper Peter Rothe: *Brave Danske Mænds og Qvinders Berømmelige Eftermæle* II, 1754 557-701. Uddrag af biskop Jens Bircherods historiske biografi. Dagbøger, ved Chr. Molbech, 1846. J.A. Fridericia i Tiiskueren IX, 1892 441-59. Svend Ellehøj i *Højesteret 1661-1961* I-II, 1961. Birgit Bjerre Jensen: *Christian V's greve- og friherreprivilegier*. Artikel i *Arkiv - tidsskrift for arkivforskning*. 2. bind, København 1968-69. Rigsarkivet. *Højesteret 1661-1986*. Særudgave af Ugeskrift for Retsvæsen. Redigeret af højesteretsdommer Torben Jensen, professor dr.jur. W.E. von Eyben og professor dr.jur. Mogens Koktvedgaard. G.E.C. Gads Forlag 1986. *Den Store Danske Encyklopædi*.

BILLEDMATERIALE

Det Kongelige Bibliotek

NYT FRA KREDSENE

Kredsens arrangementer er interessante, og alle er velkomne til at deltage i det, der har interesse. Hvis man vil vide mere om et arrangement, så tag kontakt med formanden for den arrangerende kreds, navn og telefonnummer findes side 2.

Alle aktuelle indbydelser til kredsens arrangementer kan ses på foreningens hjemmeside www.slaegtsgaardsforeningen.dk under punktet kalender.

Himmerlandskredsen

Torsdag den 23. maj var vi på besøg på minkfarmen "Skovsholm" ved Marianne og Poul Bent Kristensen, Staunvej 5, Barmer ved Nibe.

Vi så en af Danmarks bedste minkfarme med 2500 tæver, som lige havde fået hvalpe. Det var interessant at høre om avlsarbejdet og hele minkbranchens succes, både angående kvalitet og pris.

Efter besøget tog vi til Barmer forsamlingshus, hvor vi samledes om et flot kaffebord.

Derefter holdt foreningen generalforsamling.

Niels Holger Fisker aflagde beretning, hvor han bl.a. fortalte, at man i hovedforeningen taler om måske at opløse foreningen, på grund af faldende medlemstal.

Kassebeholdningen var 2354,50 kr.

Bestyrelsen konstituerede sig med genvalg til formand Niels Holger Fisker, Nibe. Næstformand Karl Simensen, Barmer. Kasserer gennem mange år Svenning Bruun, Thisted ønskede sig afløst og foreslog Mads P. Christensen, Als som blev valgt. Genvalg til sekretær Gudrun Knudsen, Asp Skørping.

Svenning Bruun, Thisted fortsætter som menigt medlem af bestyrelsen.

Mandag den 2. september var vi (ca. 30 personer) igen på virksomhedsbesøg på Kongerslev Kalk A/S, Vildmosevej 13, 9293 Kongerslev.

Kongerslev kalk A/S er en familieejet virksomhed, som blev startet i 1950'erne med produktion af jordbrugskalk. I dag er det en moderne virksomhed med ca. 20 medarbejdere. Produktionen er udvidet med oventørret produktion af foder- og industrikalk samt produktion af kalk- og gødningsprodukter til private. Vi blev vist rundt af ejer Bent Andersen som gav os et godt indblik i virksomheden og vi så de kæmpe store maskiner som var meget velholdte. Efter kaffen var der besøg hos Lisbeth og Henrik Svendsen på Kellingbjerggaard der har nyopførte bygninger efter stormen i 2010.

Næste arrangement er et besøg på Hobro Gasmuseum, torsdag den 7. november kl. 13.00 "Gas da farmor var ung 1950 - 70."

Gudrun Knudsen

Århuskredsen

Sommermødet til Demstrup Gods den 11. juni var velbesøgt med knap 50 deltagere. Vejret var fint med solskin. Vi blev vel modtaget og delt i to hold, da vi var over 30 personer. Hele godset fremstår som en smuk helhed med bygningerne omkransende den meget store gårdsplads.

Godsejer Kirsten Harbo fortalte om stedets historie og om nogle af ejerne, samt bygningerne, restaureringerne og visionerne for stedet. Derefter var der en interessant rundvisning i hovedbygningen, der fremstår velrestaureret og nymalet med et meget flot tårn over hovedindgangen. Indgangspartiet er meget indbydende med et usædvanligt smukt loft.

Hovedbygningens indretning og møblering er stort set, som da fru Harbo overtog godset fra sine forældre. Vi gik langsomt gennem stuerne og nød synet af de smukke gamle møbler og billeder, gulve, kunstgenstande

og udsigten over haven og det flade landskab. Der var bl.a. et meget stort skrivebord rigt udstyret i massivt egetræ. En af stuerne indeholdt f.eks. ca. 30 forskellige billeder af gården gennem tiden inkl. billeder fra jagt og af folkehold samt flere indrammede originale arkitekttegninger af hovedbygningen.

Derefter blev vi vist ud på terrassen, der som hovedbygningen ligger flere meter højere i forhold til den store park og det smukke landskab.

Herefter skiftede vi turleder. Driftsleder Thomas Prip overtog vor gruppe og fremviste de gamle avlsbygninger, der er bevaret udvendig. Avlsbygningerne er hvide med rød trimpel samt sort tag og sokkel. Der er nu fjernet bærende stolper og indsat stålspær for

anvendeligheden skyld. Vi var på et loft, der rummede gamle brugs- genstande fra tidligere landsbrugsdrift og husholding på godset. Her så vi bl.a.

malkemaskinespande, såmaskine, roeoptagerjern og lille jernkomfur og kakkelovn og meget mere.

I bygningen gik vi ned ad en kørevej og kom forbi korntørreanlæg og siloer, vi så store traktorer og marksprøjte, der kunne omstilles til 36 meter. Flot, stort og spændende.

Der er bygget to moderne svinstalde i samme farver som de gamle avlsbygninger.

Der bliver indkøbt smågrise a 7 kg. De indsættes straks i en klimapavillion. Senere overflyttes de til staldene. Der leveres årligt 18.000 -20.000 slagtesvin.

Der dyrkes hvede, rug, rajgræs og rapgræs på stedet. Rug og hvede dækker stort set korn-behovet til opfedning af svineproduktionen. Dyrkningen af kartofler er indstillet foreløbig, da dette har stor risiko og er meget arbejdskrævende.

Det var en fornem, venlig og meget informativ fremvisning, som vi siger tak for.

Den medbragte forfriskning blev indtaget på græsset foran avls- gården.

Herefter mødtes vi på Hvidsten Kro, hvor vi indtog et aftensmåltid.

Det var også et vellykket besøg.

Kredsens ordinære **generalforsamling** afholdes den 8. oktober.

Anne Lis Ladefoged

Sjælland Syd

Ved udflugten den 25. juni. 2013 mødtes vi ved Herlufille Mølle. Den flotte mølle ved landevejen vil ved blæsevej male korn. Det blæste og den malede havregryn. Vi fik en fin fortælling af mølle- lelaugets formand Peter Castberg. Møllen er opført 1884 af mølle- bygger Jens Peder Hansen, der umiddelbart efter sin overtagelse af landejendommen påbegyndte byggeriet. J.P. Hansen drev derefter mølleri frem til 1892 hvor møllen blev overtaget af Rasmus Larsen (1857-1932) der kom fra en forpagterstilling ved Askov Mølle. Rasmus Larsen blev i 1928 efterfulgt som møller af sin søn Valdemar Larsen (1884-1953), der siden overdrog driften til sin yngste søn, Helge Larsen (1919-2012), som derved blev tredje generations møl- ler. Møllen er af hollandsk type, bygget med grund af træpesten og krop af træ beklædt med spån (tynde rektangulære træplader). Takket være en del vedligeholdelsesarbejder i 1970'erne, kom Herlufille Mølle relativt uskadt igennem til vor tid, men fremstod i mange år uden galleri, krøjeværk og vinger. Mellem 1969 og 2005 var møllen delvist omsluttet af tilbygninger: mod øst af en traktorgarage, mod syd af et halvtag som overdækker langtømmer- saven og mod vest af en overdækning af arealet mellem motorhus og møllegrund. Med undtagelse af halvtaget over saven er møllen nu fritlagt. Det indre af møllen står i hovedsagen som da mølleriet stoppede, med to af de oprindeligt tre kværne tilbage og det øvrige nogenlunde intakt

Den illustrerer en tid hvor de fleste danskere levede og arbejdede på landet og hvor mølleriet var en vigtig del af det lokale samfund. Turen gik derefter til Tybjerggård, hvor vi blev bænket i en af salene i hovedbygningen. Det var flot. Vi fik derefter en gennemgang af familiens historie med opkøb af mange gårde, opdræt og avl af mange grise. Familien har opdræt og avl af grise ca. 20 steder rundt om på Sjælland. Familien har boet på gården siden 2004.

Bent Jeppesen viste os blandt andet den store sten (måske 60 t). Ore-stenen i skoven, den var værd at gå efter.

Der er ca. 55 ansatte, der dyrkes ca. 1000 ha jord og der sælges ca. 50.000 grise.

Højskoledag lørdag den 9. november 2013 på Idrætshøjskolen Bosei, Evensølundvej 5, 4720 Præstø.

Kl. 09.30 Ankomst til skolen og kaffe/the/brød

Kl. 10.00 Orientering om skolen/driftslederen fortæller om skolens energibesparelser.

Kl. 11.00 Foredrag af gårdejer Carl Martin Christensen, fhv. MF, fhv. fmd. for Dansk Slægtsgårdsforening.

Kl. 12.00 Serveres der frokost.

Kl. 13.00 Sangtime ved organist ass. Carl Jørgen Nielsen

Kl. 14.15 Serveres der kaffe/the/kage.

Kl. 14.45 Foredrag af Leif Lørring (Selvejet og slægtsgårdens historie)

Kl. 16.00 Farvel og tak for denne gang

Senest tilmelding den 31.oktober 2013 til Knud Pedersen 55 44 51 17

Returadresse:

Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv
ID: 47395

B

Gården på væggen

- Dansk Landbrugsmuseum, Gl. Estrup

Dansk Landbrugsmuseum åbner ny særudstilling om gårdmalerne og deres malerier i første halvdel af 1900-tallet. Udstillingen varer til den 17. november 2013.

Gården på væggen – fik hæderspladsen i stuen.

Landevejene blev slidt tynde af gårdmalerne i første halvdel af 1900-tallet. Gårdmalerne og deres malerier er, med udgangspunkt i 10 jyske gårdmaleres virke i Jylland, temaet for en ny særudstilling på Dansk Landbrugsmuseum.

I slutningen af 1800 tallet og indtil midten af 1900 tallet, hvor luftfotografiet kom på mode, var det almindeligt, at malere drog rundt i landet og tilbød en tegning eller et maleri af gården. Flertallet af de malere, som ernærede sig som gårdmalere, var amatører, som havde fundet sig et levebrød, gårdejerne ville betale for. De fleste malere opererede i et bestemt distrikt ofte fastlagt af, hvor langt man kunne nå på cykel eller ved brug af ben-

tøjet fra malerens bopæl. Det var vigtigt for kunderne, at motiverne var genkendelige, og at detaljerne kom med. At perspektiv, størrelsesforhold og proportioner undertiden haltede lidt, kunne man snarere se stort på, hvis billedet kunne erhverves til en fornuftig pris.

Det er et meget omfattende billedmateriale der er samlet sammen til udstillingen, og beskrivelserne af de enkelte malere er meget interessante.

Især for medlemmer fra den nordlige del af Nørrejylland vil kunne genkende enkelte motiver.

I forbindelse med udstillingen skulle der være udarbejdet en bog om gårdene og gårdmalere.

OGN

